

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 1; 2; 297

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.28>

Азізага Малик огли Беклерів
ORCID ID: orcid.org/0000-0001-5211-8359
докторант
Ленкоранського державного університету

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕЗИДЕНТА АЗЕРБАЙДЖАНА ІЛЬГАМА АЛІЄВА В ГАЛУЗІ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН

Запровадження (актуальність теми). Коли ми говоримо про роботу, проведenu в галузі релігії Президентом Азербайджанської Республіки Ільхамом Алієвим як послідовником політичного курсу Гейдара Алієва, ми маємо згадати не лише іслам, але і християнство та іудаїзм як монотеїстичні релігії з більш ніж мільярдом прихильників у світі. Якби діяльність здійснювалася в односторонньому порядку (тільки у сфері ісламської релігії), то це вплинуло б на релігійну стабільність, релігійну толерантність, міжрелігійні відносини в Азербайджані, а в іншому успіх безперечний.

Мета статті – проаналізувати прогресивні аспекти діяльності Президента Азербайджанської Республіки І. Алієва у сфері регулювання релігійних відносин як вірного послідовника політичного курсу загальнонаціонального лідера Г. Алієва. У статті зазначається, що певною мірою стабільність у країні залежить від правильного регулювання балансу релігійних відносин у країні. Діяльність орієнтована на неприпустимість релігійної дискримінації, розвиток релігійної толерантності вважається одним з головних завдань держави, і підкреслюється, що релігійна солідарність і релігійна співпраця вважаються одними з важливих способів створення морально здорового соціального середовища в країні.

Новизна у статті. Вперше в національній науковій літературі широко висвітлена діяльність Президента Азербайджанської Республіки Ільхама Алієва в галузі релігійних відносин, проанотовано його промови на всіх рівнях зустрічі з релігійними діячами всього світу.

Огляд останніх публікацій на тему. Методологічною основою цієї статті є промови та виступи Президента Азербайджанської Республіки Ільхама Алієва на міжнародних закордонних форумах, присвячених релігійній толерантності, що проводяться останніми роками в Азербайджані. Ці матеріали опубліковані в книзі Х. Оруджева «Гейдар Алієв та релігійна політика в Азербайджані: реалії та перспективи», Збірнику промов

та статей Президента Азербайджанської Республіки Ільхама Алієва, в книзі Р.Ю. Алієва «Держава та релігія», де докладно обговорюються мультикультуралізм та різноманітність, зареєстровані в Азербайджані.

Основний текст. Необхідно звертати увагу на те, що політика загальнонаціонального лідера Гейдара Алієва у регулюванні конфесійних відносин успішно продовжується Президентом Ільхамом Алієвим з 2003 року. Саме з ініціативи Ільхама Алієва було відновлено та капітально відремонтовано безліч мусульманських пам'яток архітектури, такі як мечеті Теза-Пір, Аждарбей, Пір Гасан, Бібіхейбат та інші. У 2007 р. мечеть Пір Гасан [1, с. 104], у 2008 р. святині Бібіхейбат [1, с. 54], у 2009 р. завершено реставрацію мечеті Теза-Бен, розпочату в 2005 р. [1, с. 42]. 22 грудня 2011 року мечеть Аждарбека в Баку була здана в експлуатацію після капітального ремонту та реконструкції. Нагадаємо, що у 2010 році глава держави підписав розпорядження про заходи щодо відновлення цього храму, який спочатку був відомий як мечеть «Іттіфак» як символ єдності мусульман. Згідно з розпорядженням Президента, із резервного президентського фонду було виділено кошти на проведення якісних відновлювальних робіт у мечеті відповідно до багатовікових національних архітектурно-історичних традицій Азербайджану. У церемонії відкриття мечеті взяли участь релігійні діячі регіону Кавказу. Як послідовник політичного курсу Гейдара Алієва Президент Ільхам Алієв також приділяє особливу увагу розвитку національно-моральних цінностей в Азербайджані. У грудні 2011 року у своєму виступі на відкритті Аждарбецької мечеті глава держави приділив цьому питанню особливу увагу.

Він зазначив, що «азербайджанський народ дуже вірний своїм релігійним та історичним традиціям. Наша релігія, історія, національно-духовні цінності є надзвичайно важливими для нас. Останніми роками наші історичні та релігійні пам'ятки ремонтуються та перебудовуються. Свя-

тині та місця поклоніння, які для нас дуже важливі, охороняються та ремонтуються державою. В Азербайджані діє близько 2000 мечетей. Лише за останні 8 років в Азербайджані було збудовано 117 нових мечетей. Деякі з них були побудовані та відремонтовані державою, деякі – релігійними громадами, а деякі – Фондом Гейдара Алієва» [5]. Крім того, глава держави завжди наголошує на тому факті, що, незважаючи на те, що Азербайджан є світською країною, але основна маса його населення сповідує іслам і є мусульманами. У зв'язку з цим Президент Ільхам Алієв зробив низку важливих кроків у напрямі святкування релігійних свят та усунення проблем відвідування святих місць. Щороку тисячі паломників з Азербайджану можуть відвідувати священну Кабу, Мекку та Медину. Ці питання постійно реалізовуватимуться в Азербайджані. Тому що Президент Ільхам Алієв як політичний та моральний наступник нашого загальнонаціонального лідера Гейдара Алієва продовжує справу великого лідера [5]. Стосовно цього питання Президент Ільхам Алієв сказав: «Представники всіх релігійних громад живуть в Азербайджані комфортно, як єдина сім'я. В Азербайджані ніколи не було конфліктів чи непорозумінь на релігійному ґрунті, і я впевнений, що ніколи не буде. Я впевнений, що людина, яка шанує свою релігію, має шанувати й інші релігії. Слід і надалі зміцнювати міжконфесійний діалог. Є різні думки та різні підходи до цього питання. Діяльність Азербайджану та робота, виконана від імені Азербайджану, показують, що мультикультуралізм живий. Одна з його адрес – Азербайджан» [6].

Президент Ільхам Алієв не залишає з поля зору християнську та єврейську громади країни. Він завжди вітає їх із важливими для них релігійними святами. Так, у зверненні глави держави до православної громади Азербайджану у січні 2004 року у зв'язку зі святом Різдва Христового зазначається, що віротерпимість і толерантність, що склалися історично в республіці, перетворилися на прекрасну традицію, що характеризує азербайджанську громаду загалом. У зверненні йдеться: «Це свято, що втілює перемогу добра над злом та ідеї свободи, щорічно відзначається всіма християнами світу з великою урочистістю. Православна громада Азербайджану, що має двохсотрічну історію, виявляє вірність своїм релігійним цінностям та організовує спеціальні церемонії, спрямовані на збільшення щирості та дружби між людьми, та проводить різноманітні заходи для належного святкування цього Святого дня» [2].

У період правління Ільхама Алієва триває процес реставрації низки релігійних пам'яток. Наприклад, у 2005 році, після зустрічі з жителями села Ніч Огузького району, він дав вказівку щодо реставрації албанських історичних та релігійних

пам'яток. Саме після цього доручення президента було розпочато відновлення албанських релігійно-історичних пам'яток та створено умови для відновлення релігійної та культурної спадщини удин. Водночас у селі Ніч та інших селах Огузького району було створено албано-удинські релігійні громади. Все це свідчить про те, що культура віротерпимості в Азербайджанській Республіці перебуває на високому рівні. Здійснення всіх цих заходів завдало нищівного удару по наклепах і брехні, поширюваних вірменськими ЗМІ про придушення та асиміляцію християн, у тому числі й удин в Азербайджані. Слід зазначити, що відродження албано-удинської християнської громади в Азербайджані та відновлення релігійних храмів мають велике значення не лише в історії Азербайджану, а й в історії всього світу, і це вкотре показали рівень культури віротерпимості нашої країни до всього світу. Виступаючи на «Круглому столі», організованому Держкомітетом по роботі з релігійними організаціями у 2011 році з міжрелігійного діалогу, голова християнської громади Албан-Удін Роберт Мобілі наголосив, що Азербайджан є батьківщиною толерантності та сказав: «...хоча толерантність – французьке слово, її батьківщиною є Азербайджан, це можна так оцінити. У нашій країні є місце, де на невеликій площі всього в 100 квадратних метрів (нинішнє село Ніч Огузького району – А.Б.) поряд збудовано храми, що належать трьом релігіям – іудаїзму, християнству та ісламу. Факт, що рідко трапляється у світі» [3, 155]. Церква Чотарі, реставрація якої розпочалася у 2002 році, була здана в експлуатацію у 2006 році за часів правління Ільхама Алієва [4]. 2002 року при ньому було завершено будівництво католицького храму, який розташовувався у центрі Баку, а 7 березня 2008 року відбулося офіційне відкриття за участю президента Фонду Гейдара Алієва Мехрібан та державного секретаря Ватикану Тарчіціо Бертоне [1, с. 88]. У 2006 році здана в експлуатацію районна синагога Юхарі у місті Огуз [1, с. 272]. У 2010 році євангелічно-лютеранська церква, розташована в центрі міста Баку, була знову відкрита після ґрунтовних ремонтно-реставраційних робіт [1, с. 92]. У 2011 році було збудовано нову будівлю синагоги гірських євреїв [1, с. 100].

Висновки. На закінчення наголошується, що в період правління Президента Азербайджанської Республіки пана І. Алієва, який є послідовником політичного курсу Г. Алієва, діяльність проводиться в напрямі віротерпимості та релігійної співпраці, що триває у позитивному аспекті, за висхідною лінією, вірність до традицій релігійної толерантності та міжрелігійних відносин в Азербайджані. Зазначається, що в країні постійно приділяється особлива увага міжконфесійним відносинам, утримуючи в центрі не лише конфлікт,

який виник на якомусь релігійному ґрунті, а навпаки, створено необхідні умови для того, щоб кожен міг вільно сповідувати бажану релігію.

Література

1. Azərbaycan tolerantlıq məkanı. [İzomaterial]: fotoalbom. Bakı, QMİ, 2011, 395 [4] s.
2. Sucayev, Əfsun. Azərbaycanda hər kəs istədiyi dinə etiqad edir, istədiyi kimi ibadət edə bilir. *Üç nöqtə qəz.*, Bakı, 2014, 18 aprel, s. 9.
3. Hüseynov S.Y. Azərbaycanda dini tolerantlıq mədəniyyəti: tarix və müasirlik. Bakı: Təknur, 2012, 176 s.
4. Mürvətqızı S. Qəbələnin Nic kəndindəki udinlər "Pasxa" və "Kala Axsi-bay"ı bayram ediblər. 525-ci qəz., Bakı, 2013, 7 may, s. 6.
5. Sadayovlu P. Azərbaycan sivilizasiyalararası dialoq məkanıdır. *Yeni Azərbaycan qəz.*, Bakı, 2014, 6 mart, s. 5.
6. Bakıdakı Əjdərbəy məscidinin əsaslı təmir və yenidənqurmadan sonra açılışında İlham Əliyevin nitqi. 22 dekabr, 2011. URL: <http://www.president.az/articles/3978>.

Анотація

Беклерів Азізага Малік огли. Діяльність Президента Азербайджана Ільґама Алієва в галузі регулювання міжконфесійних відносин. – Стаття.

Мета статті – проаналізувати прогресивні аспекти діяльності Президента Азербайджанської Республіки І. Алієва у сфері регулювання релігійних відносин як вірного послідовника політичного курсу загальнонаціонального лідера Г. Алієва. У статті зазначається, що певною мірою стабільність у країні залежить від правильного регулювання балансу релігійних відносин у країні. Діяльність орієнтована на неприпустимість релігійної дискримінації, розвиток релігійної толерантності вважається одним з головних завдань держави, де підкреслюється, що релігійна солідарність і релігійна співпраця вважаються одними з важливих способів створення морально здорового соціального середовища в країні.

Методи. У статті використано методи історичності, наукової об'єктивності, достовірності та системності. Зокрема, принцип історичності дозволяє простежити динаміку розвитку та причинно-наслідкові зв'язки діяльності, виконані паном Ільхамом Алієвим у галузі релігійних відносин у нашій країні. Системний підхід, застосований у ході дослідження, своєю чергою створює можливість всебічного вивчення факторів, що впливають на розвиток у сфері релігійних відносин. Принцип наукової об'єктивності та достовірності підвищує наукову цінність проведених досліджень за рахунок прямого звернення до виступів президента і дозволяє зробити точніші висновки.

Новизна у статті. Вперше в національній науковій літературі широко висвітлена діяльність Президента Азербайджанської Республіки Ільхама Алієва в галузі релігійних відносин, проанотовано його промови на всіх рівнях зустрічі з релігійними діячами всього світу.

Висновки. На закінчення наголошується, що в період правління Президента Азербайджанської Республіки пана І. Алієва, який є послідовником політичного курсу Г. Алієва, діяльність проводиться в напрямі віротерпимості та релігійної співпраці, що триває у по-

зитивному аспекті за висхідною лінією вірності до традицій релігійної толерантності та міжрелігійних відносин в Азербайджані. Зазначається, що в країні постійно приділяється особлива увага міжконфесійним відносинам, утримуючи в центрі не лише конфлікт, який виник на якомусь релігійному ґрунті, а навпаки, створено необхідні умови для того, щоб кожен міг вільно сповідувати бажану релігію.

Ключові слова: Ільхам Алієв, політичний курс, Гейдар Алієв, мечеть, церква, синагога.

Summary

Beglerov Azizaga Malik ogly. Activities of the President of Azerbaijan Ilgam Aliyev in the field of regulation of inter-religious relations. – Article.

The purpose of the article is to analyze the progressive aspects of the activity of the President of the Republic of Azerbaijan I. Aliyev in the field of regulation of religious relations as a faithful follower of the political course of the National Leader G. Aliyev. The article notes that, to a certain extent, stability in the country depends on the correct regulation of the balance of religious relations in the country. Activities focused on the inadmissibility of religious discrimination, the development of religious tolerance, is considered one of the main tasks of the state, and which emphasizes that religious solidarity and religious cooperation are considered as one of the important ways to create a morally healthy social environment in the country.

Methods. The article uses the methods of historicity, scientific objectivity, reliability and consistency. In particular, the principle of historicity allows us to trace the dynamics of development and cause-and-effect relationships of activities carried out in the field of religious relations in our country during the period when Mr. Ilham Aliyev, the systematic approach applied during the study, in turn, creates the possibility of a comprehensive study of the factors, influencing the development in the field of religious relations. The principle of scientific objectivity and reliability increases the scientific value of ongoing research through direct reference to the president's speeches and allows more accurate conclusions to be drawn.

Novelty in the article. For the first time in the national scientific literature, the activities of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev in the field of religious relations are widely covered, his speeches at all levels of meetings with religious figures from all over the world are annotated.

Conclusions. In conclusion, it is noted that during the reign of the President of the Republic of Azerbaijan Mr. I. Aliyev, who is a follower of the political course of H. Aliyev, activities carried out in the direction of religious tolerance and religious cooperation, continuing in a positive aspect, in an ascending line, fidelity to the traditions of religious tolerance and interreligious relations in Azerbaijan. It is noted that the country constantly pays special attention to interfaith relations, keeping in the center not only the conflict that arose on any religious grounds, but, on the contrary, the necessary conditions have been created so that everyone can freely practice the desired religion.

Key words: Ilham Aliyev, political course, Heydar Aliyev, mosque, church, synagogue.